

AZ ÜVEGGYÁROS AUTÓJA

Irta: Gerlei József

Élt a Jobbágy-utcában egy gépkocsivezető, abban a házban, melyben Bruzsáék laktak. Tartozott hozzá egy feleség, egy kisfiú, meg egy kislány. Halász úrnak hívták, magas, keszeg ember volt, abból a fajtából, amelyre azt szokták mondani, hogy kenyérre lehetne kenni. Felesége is magas volt, nagykeblű, s kövérnek lehetett mondani. Az utcabeli gyerekek gondolták is, hogy mindent együttvéve Halász úrnak jó lehet. Nem is volt köztük semmi baj, egy-két esetet kivéve, mikor Halász úr — enyhén szólva — nem volt hajlandó a cserebogarat lenyelni, s válással fenyegetőzött.

Halászné nevéhez még hozzá kell fűzni, hogy nagy és élveteg arca volt, s nem nagyon törte magát azért, hogy becsületesnek nevezék. Amellett mégis igyekezett erkölcsös lenni, — nem rajta múlt, hogy nem mindig sikerült neki. Szeretett például harsányan, zamatosan nevetni, s borsos tréfákkal traktálta az asszonyokat. Különösen nagy gondot fordított a fiatal lányok oktatására. Saját lányát még nem nevelhette kedve szerint, mert mindössze két éves volt, kisfia sem több háromnál, s egyelőre semmit sem értett anyja tréfáiból, — akárcsak az apja.

Bruza Sanyi otthonos volt náluk. Ha kellett, boltba szaladt, ha meg Halászné szaladt el valahová — Istenem, hová? — akkor Peti és Ági mellett maradt, játszott velük, mert az egész házból, az egész Jobbágy-utcaból csak az ő kezébe adták oda azokat a játékokat, melyekkel Halász úr elárasztotta a lakást.

De Halászné tekintélyét nem a drága játékok adták meg, hanem egy nagy fekete autó. Ez a gépkocsi minden délben megállt a ház előtt, valóságos elfoglalta és beragyogta a szűk utca nyomorát, s amilyen zajtalanul jött, olyan finoman távozott.

De csak a felnőtteknél volt sikere, akik már tapasztalásból tudták, hogy ha eddig nem tudtak egy ilyen kocsit venni, ezután még kevesebb alkalmuk lesz rá. A gyerekek előtt azonban még ott állt az élet, ők farkaság nélkül fitymálták is, ahogy tíz-tizenégy évükhöz illt. Tragacs volt, semmi kétség, a vak is láthatta, öreg skatulya, hasonlított egy dobozhoz, ráadásul kurblizni kellett. Nyugodtan rugdosták a kerekek tömlőjét, akár egy vén gebe lábait, míg rájuk nem szóltak az ablakból. Akkor aztán továbbálltak, kezüket lyukas zsebeikbe süllyesztették — úgysem használhatták másra — s távoli köpésekkel jelezték, hogy egy filért sem adnának érte.

Nem csoda hát, ha Halász úr nem nagyon bízott bennük. Csak Sanyival tett kivételt; megtörtént, hogy a gyerekek gyűrűjéből is magához hívta, maga mellé ültette, kocsikázott vele, s egy kis körút után letette a Hősök terén, a Nyugatinál, vagy a Petőfi Sándor-utcában, mert volt ott Sanyiéknak egy házmester rokonuk. De nemcsak olyan egyszerűen tette le, hanem ajtót is nyitott neki, mint egy kis hercegnek. A járókelők bizonyára annak is nézték volna, ha ruhája nem olyan kopott.

Így esett, hogy magukkal vitték karácsony este is az üveggyárosékhöz. A házba persze nem léphetett be, de benn ülhetett az autóban, míg Halászné — a ház cselédeivel együtt — boldog ünnepeket kívántak a gazdáéknak, s ajándékokkal megrakodva visszajöttek.

S milyen figyelmes volt Halász úr!

— Majd vigyázol addig, Sanyikám, a kocsira — mondta, mintha egy ilyen nagy kocsira még vigyázni kellene.

Sanyi belement a játékba; nem neki volt szüksége rá: Halászné rajta keresztül élték ki dicsvágyukat. Ő volt az a proligyerek, akire rábízhatták a játékokat, beültethették az autóba, s szemében találkozhattak azzal az éhes csodálkozással, mely annakidején az ő szemükben csillogott.

Halász úr előre kinyitotta neki a kocsiját, s úgy hagyta, míg visszament a családjáért. Szerencsére nem volt az utcán egy szál gyerek sem, hogy lesújtó tekintete Sanyit kísérje. Úgy látszik, egytől-egyig most érezték szükségét, hogy a Garai-térre menjenek, s egy fenyőgallyal, vagy, akire ezen a szent napon tekintett a szerencse, egy valószínű fenyőfával térjenek haza, melyért bizonyára maga az árús sem kért volna pénzt, ha észreveszi.

Sanyi befészkelte magát a hátsó ülésre s várt. Nemsokára Halász úr is megjelent karján a két gyerekkel. Halászné külön jött, s ebben a pillanatban bizony senki sem mondta volna meg, hogy nem ő a gyáros felesége. Ezüstróka volt rajta, egy barátnőjétől kérte kölcsön, aki csak kimondottan jólszituált urakkal foglalkozott. Ilyen puccosan nagyon különös hatással volt Sanyira. Volt a bőrének, a parfümjének egy borzoló illata, mely még egy ekkora gyermeket sem kímélt meg. Voltak szavai, mozdulatai, melyeket mások nagyon közönségesnek találtak volna, de Sanyi senki sem volt: rá úgy hatottak, mint egy titkos önvallomás, s hol viszolygott tőlük, hol meg bódultan hagyta, hogy elborítsák.

Az üvegyáros háza a Benczur-utcában állt, annak is az elején. Talán két perc sem telt bele, s a kocsij odasímult a gyalogjáróhoz. Halász úr kiszállt, megkerülte a kocsit, s kinyitotta feleségének az ajtót; a vérében volt már, talán túlságosan is a vérében, s mint már tudják, olyan jó ember volt, hogy kenyérré lehetett volna kenni. Halászné tudta, hogy a férjek ennél többet is megtesznek, ha azt akarják, hogy a feleségük jobban legyen velük, s ebben a percben nem is tekintette az urát másnak, mint a soffőrijének. Elvette tőle Ágit, s visszaszólott a kocsihoz:

— Sanyikám, nemsokára jövünk. Neked is hozunk valamit.

Halász úr kulcsra zárta mindkét ajtót, s eltűntek a kivilágított kapualjban.

Sanyi egyedül maradt.

A kocsij sötét volt, csak egy utcai lámpa tette itt-ott derengővé. Eddig meg kellett osztania Halászékkal, de most végre egészen az övé lett. Mintha a csend az ő csendje volna, a levegő csak az ő levegője. Izgatottság vett erőt rajta, valahogy így képzelte el a boldogságot. Ujjongott arra a gondolatra, hogy foltos nadrágja éppen ott nyomja az ülés borsónyát, ahol az üvegyáros nagy ülepe szokta. Ha az üvegyáros tudná!... Igen, mert most nemcsak a levegő volt itt az övé, hanem ajándékba kapta ezt az autót is, karácsonyi ajándékba, s tudta, hogy ebben az órában az üvegyáros sem veheti el tőle.

Mikor már eléggé biztonságban érezte magát, lenyúlt a lábához, belemarkolt egy szőrösömóba, s egy kiscicát tett az ülésre. Még akkor emelte be, mikor Halász úr nyitva hagyta az ajtót, s fölment a gyerekekért. Jobbágy utcai macska volt, se szén fehér, se szép fekete, de még csak szép szürke sem. Keverék volt, foltos, akárcsak az utcabeliek ruhája. Kicsi volt még, s Isten csudája, hogy az úton nem nyávogott, hanem megbújt Sanyi lába mellett a sarokban.

Mondhat akárki akármit, még ha azt mondaná is, hogy akad gyerekek, akinek szebb karácsonya van, nem volna igaza. Sanyi legalább is így érezte. Lehetnek mennyezetig érő fák, csillogóbb ajándékok, mele-

gebb cipők és ruhák, de egy gyerek sem ül egy üvegyáros autójában, teljesen egyedül, egy kiscicával, egy ilyen okos kis döggel, mely már azt is tudja, mikor szabad nyávogni, mikor nem, s olyan, mint egy kis kályha, csak simogatni kell, máris duruzsolni kezd.

Hamarosan kitűnt az is, hogy a cica nemcsak azt tudja, mikor kell csöndben lenni, hanem azt is, mikor lehet ugrálni, játszani és nyávogni. Bejárt mindent, ami járható volt, s megállapodott az ülés fölött annál a kis ablaknál, mely előtt gumin egy kis táncosnő ugrált. Behúzott körmökkel agyonpofozta, s ki tudja, meddig játszott volna, ha Sanyi meg nem unja.

— Nézd csak — mondta neki —, ott megy egy bácsi.

Bizony nem közönséges bácsi volt, Magas prémgallér fölött hordta az orrát, elég magasán, s nem vette észre, hogy csillogó fekete keménykalapját egy veréb letisztelte.

Mulatságos volt az a bundás néni is, aki azt hitte, hogy nem látja senki, s olyan hegyeset köpött, hogy Sanyi is megcsodálta.

Az utca kihalt lett, csak az ablakok teltek meg fénnel.

A cica miákolni kezdett, mert már nem volt semmi néznievaló.

— Mit mutassak meg neked? Látod ott fenn azokat a fényes ablakokat? Ugye jó volna ott lenni!

A cica újra miákolta, ez se hangzott másképp, mint az előbbi, de Sanyi azt értette: „Bizony, jó volna“.

Együtt nézték a függönyökön feltűnő árnyékokat. Ezeket Sanyi kiszínezte, gyárost, gyárosnét, gyáros gyerekeket csinált belőlük, aztán így folytatta:

— És, tudod, a betlehemük tiszta üvegből van, csillogó üvegből. Náluk bizony semmi sem szegény, a kis Jézus is gazdag, a jászol aranyból van, a szalma ezüsből... És a számár? A számár helyett autó áll, kis dudával, azon futnak majd Heródes elől... Mert tudod, a gazdag emberek mindent olyanra csinálnak, amilyen nekik tetszik, még a kis Jézust is, bizony... Csak minálunk olyan szegény ő, mint a valóságban, majd meglátod, ha hazamegyünk...

Mikor így jól kibeszélgették magukat, s a szemük is megtelt betlehemi ragyogással, Sanyi ölébe vette a cicát, el is feledkezett róla, s nagy útra indult: elaludt. Álmában elindította az autót, lefutott vele Cecére, a cecei nagymamához, aztán onnan egy ugrásnyira Vajtára, a vajtai nagypapához, s mindenkin nagyon látszott, hogy csodálkoznak, milyen szép fekete autója van.

Egyszerre csak fölriadt: a kocsi ablakánál egy alak állt, képét az üveghez nyomta és őt nézte. Sanyi megdermedt. Tele volt ez az arc árnyékkal, ott is, ahol nem kellett volna, másutt pedig fénylő dudorokkal, úgyhogy már nem volt emberi formája. Makacsul nézte Sanyit, s nem szólt egy szót sem. Ha jószándékú volna, már kérdezne valamit, de hallgat, mert gonosztevő, s a kedvező pillanatra vár.

Sanyiiban össze-vissza száguldoztak a gondolatok. Az életére törnek? De kinek kell az ő foltos nadrágba bujtatott kis élete? Őt nem lehet kifosztani sem, de az autót, az üvegyáros autóját elvehetik. Miért fél hát? Így fél talán a gyáros is? S miért kell egy gyáros autóját féltetni? Ő sose ismerte ezt a félelmet, a gazdagok félelmét. Miért is ült bele ebbe a kocsiba! Most aztán félhet ő is!

Az alak ellépett az ablaktól, s ekkor látni lehetett, hogy bizony nem kirakatba való a ruhája. Egyetlen kiskabát volt rajta, gallérján feltúrva.

Szegény ördög vacogott. Nagy oka lehetett rá, ha a szentestén is itt állt. De keze a zsebében volt, s ki tudja, mi van a zsebében. Ki is vette egyiket, s újra a kocsihoz lépve rátette a kilincsre, de aztán el is engedte.

Sanyi eddig is tudta, hogy vannak szegények és gazdagok, akár csak azt, hogy keze van és lába, s hogy az emberek rendszeren így szülnének. De új volt neki a félelem, melyet a gazdagok nevében érzett. Hiába volt szegény ez az ember, annál nyugtalanítóbb volt állhatatos jelenléte egy gyáros hatalmas autója mellett. Ha így félnek a szegényektől a gazdagok is, bizony keserves lehet az életük...

Soha többé nem ül ebbe a kocsi. Inkább szegény marad, szegény, aki senkitől sem fél, mert nincs semmi félténi valója. Menekülni szeretett volna, kitörni, elszaladni, aztán újra visszajönni, nem bántani senkit, mégis érezni, hogy a gazdagok tőle is félnek, s talán a látása is elég, hogy nyugtalanná tegye őket.

A kapualjban ekkor megjelentek Halászné, tele voltak kisebb-nagyobb csomagokkal. Sanyi meglepetéssel látta, hogy a vacogó alak nem iszkol el, sőt úgy tetszett, mintha őket várná. Udvarias volt, félreállt, s nem szólt addig, míg a gyerekekkel bajlódtak. Akkor csöndesen odalépett Halásznéhez és azt motyogta:

— Méltóságos asszony... — és tartotta a tenyerét.

Halászné Sanyi mellé süppedt, kedvesen megfogta a kezét, s így szólt:

— Ugye, sokat kellett várnod, kispofám?

Nyelvén most szinte elolvadtak a betűk. Tudott ő nagyon szépen is beszélni, ha tele volt a szíve. A „kispofám“ szavajárása volt, de Sanyin kívül sosem mondta más gyereknek. Sanyinak mindig olyan érzése volt tőle, mintha megajándékoznák. Most mégis szívesen lemondott volna róla, ha ezt a vacogó embert Halászné hangjának melegébe csavarhatja. Ha csak egy jó szót szólna hozzá!...

Ehelyett Halászné ellenségesen hallgatott, jól becsapta a koldús orra előtt az ajtót, s mintha jó szívével akarnának visszaélni, a régi hangján, sértődötten ezt mondta:

— Csak úgy dől belőle a pálinka.

Megrontotta őt a gazdagok karácsonya. Mi volt ehhez a romlásához képest Halászné eddigi élete, vigyázatlan szavai, mozdulatai s a borsos tréfák?... Bizony semmi.

Sanyi pedig megtanulta, hogy a pálinka a legnagyobb véték, a koldúsok vétke, — miatta nem kapnak pénzt. Aki még szenteste is pálinkát iszik, nem érdemli meg, hogy embernek nevezzék. Karácsonyi énekeket kellene énekelnie, örülnie a kis Jézusnak... S főképp otthon kellene lennie a családjánál, persze, ha van családja. Ha meg nincs, akkor is üljön otthon, fűtsön be, persze, ha van mivel...

Hirtelen az jutott eszébe, hogy neki adhatná a cicát, — de az autó halkán felbűgött, elhagyta a járdát, s a koldús kinyújtott tenyerével lassan hátracsúszott. Sanyi a kis hátsó ablakon nézte egy ideig: ott állt a gyalogjáró szélén, bambán csodálkozott; alakja itt-ott összefolyt a gummin táncoló babáival: tollas kis ruha libegett rajta, ő meg kabátját adta kölcsön a babának, hogy vállal betakarja.

Halászné a gyermekeinek magyarázott:

— Láttátok azt az édes kis jászolt a karácsonyfa alatt?

— Ki volt az a kisbaba és mit csinált? — kérdezte Ági.

— A Jézuska volt és fázott.

— Pedig olyan meleg volt, hogy na — állapította meg Peti.

— És ott állt a kis számár a jászolnál — folytatta anyjuk, — orrocskáját odatartotta a kis Jézushoz, hogy melegítse.

Sanyi még a koldúst nézte. Bizony neki is jó volna egy kis számár, hogy ráleheljen. Talán a cica is megfelelt volna...

— Csak láttad volna, Sanyika! — hallotta Halászné hangját.

Hisz látja, még mindig látja, sosem fogja elfelejteni. Ott áll a gyalogjáró szélén, akár a fák. Most már nem fél tőle senki... Talán nem fagy meg, hisz élnie kell még, hogy a gazdagokat nyugtalanítsa... sokáig kell élnie... Milyen jó, hogy a pálinka melegít!

S talán a pálinkának sincs rosszabb szaga, mint egy szárnak...

NYÁRUTÓJA

*Fázós nénék lábát óvja
Meleggel a nyárutója,
Hogyha kiülnek a padra,
Hívós szél ne karmolhassa.*

*Harisnyájuk vastag gyapjú,
Akármilyen rendű-rangú,
Egyformává teszi őket:
Kezet adtak az időnek.*

*Támaszkodik fejük szépen
A megbarnult kerítésen.
Kendőjüket kibontották,
Úgy fogadják a napcskát.*

*Fiuk, lányuk, unokájuk
Viseli a gondot rájuk.
Cipő is van, ruha sem kell,
Sütkérezhet így az ember.*

*Kioldódik kezük görcse,
Nem gondolnak hívós őszre.
S megtelik a szemük éggel,
Meg a szívük békességgel.*

Simon Emil

ILYENKOR

*Kedvetlen most a nyár nagyon:
mindent félbehagyja (mint
felveszi játékát a gyermek,
s ráunva eldobja megint.)
Az ég, míg kék derűn nevet,
komorló felhőkre kacsint,
és tiszta kékről álmodik
a zápor hulló csöppje mind.*

*Előbb is épp esni akart,
aztán meggondolta: minek?
Rojtosodik már a homály,
sóhaj, s nem hallja senki meg.*

Surányi István